

- 5) «haqida.uz» сайтынын ырлар бөлүмүнө кирип, ал жерден курдаштарың жазган Мекенибиз жөнүндөгү ырларды тап жана «Ата Мекен — Өзбекстаным!» темасында өзүң даярдаган документке жайлаштыр;
- 6) «Google.uz» сайтынан «Ташкенттин 2200 жылдыгы» темасында маалымат ал;
- 7) «Ob-havo.uz» сайтынан эртеңки күн жагдайы жөнүндө маалымат ал.

15-сабак. ЭЛЕКТРОНДУК ПОЧТА

Интернеттин мүмкүнчүлүктөрү сайттарда сактап коюлган даяр маалыматтарды берүү менен гана чектелбейт. Ал дагы текст көрүнүшүндө заматта маалымат алмашуу, башкача айтканда “сүйлөшүү” жана кат жөнөтүү сыяктуу мүмкүнчүлүктөрдү да берет.

Почта жөнүндө

Сен почта кызматы менен абдан жакшы таанышсың. Досторуна көп жолу кат жазгансың жана алардан да кат алгансың. Ал үчүн жөнөкөй кагаз барагына керектүү текстти жазып, аны конвертке саласың. Жазган катың сен каалаган жерге жетип барышы үчүн, конверттин атайын жерине даректи анык жазуу керек болот. Конверттин «оозун» чаптап, почта кутусуна таштайсың. Конвертте көрсөтүлгөн даректин Сен жашаган жерден канчалык алыс же жакындыгына карай, катың көздөлгөн жерге жетип барышы үчүн бир нече күндөн бир нече жумага чейин убакыт сарпталышы мүмкүн. Кабарды аябай тез жеткирүү зарыл болсо, анда почтанын кызматынан пайдалануунун кажети жок. Мындай учурларда телефондон пайдаланууга болот. Бирок телефон аркылуу сүрөт, чийме жана ар кандай документтерди жиберүүгө болбойт.

Интернет бул көйгөйдү да оңой эле чечип берди. Интернет системасынын ажырагыс бөлүгү болгон **электрондук почта** тез темптерде жөнөкөй почтанын ордун ээлеп барууда. Анткени электрондук почта аркылуу жиберилген кабар дүйнөнүн каалагандай жерине саналуу секунддарда жетип барат. Азыркы күндө миллиондогон адамдар электрондук почтанын кызматынан өнүмдүү пайдаланышууда. Алардын саны күн сайын өсүп барууда.

Электрондук почта жөнөкөй почтанын негизги кемчилиги саналган тездик маселесин чечип гана калбастан, текст, чиймелер менен бир катарда үндүү жана видео кабарларды жөнөтүү мүмкүнчүлүгүн да берет. Электрондук почтадан пайдалануучулар өздөрүнүн

электрондук адресине ээ болуп, аны Веб-беттин адресинен оңой ажыратууга болот: <пайдалануучунун аты>@<почта серверинин аты>. Электрондук почтанын адресинде албетте «@» («коммерциядагы эт» же башкача аталышы «маймылча») белгиси катышат. Мисалы, **rtm@uzsci.net**.

Электрондук почтанын пайдалануучусу (абонент) болуу үчүн Интернет системасында анык электрондук адреси болгон «почта кутусуна» ээ болуу керек. **Почта кутусу** – Интернеттеги атайын сервердин (провайдериндин компютери)нин дискинен сага ажыратылган жай. Сага электрондук почта аркылуу жиберилген кабарлар аларды сен кабыл алмайынча, ошол почта кутуда сакталат. Почта кутусу жана электрондук дарек менен абоненттерди **провайдер** камсыздайт. Бирок электрондук почта кызматынан пайдалануу үчүн мунун өзү жетиштүү эмес. Почта кутусундагы кабарларды кабыл кылып алуу, кабар даярдоо жана аны электрондук почта аркылуу жөнөтүү сыяктуу иштерди аткаруу үчүн атайын программалардан пайдаланылат. Мындай программаларга Outlook Express, Apple Mail, Netscape Messenger, Windows Live Mail сыяктууларды киргизүүгө болот.

Сайттардагы электрондук почталар

Интернет системасында атайын web-сайттар аркылуу да электрондук почта кутусуна ээ болууга болот. Мисалы, **Mail.ru**, **uMail.uz**, **Inbox.uz** сыяктуу, негизинен, жалаң электрондук почта кызматын ишке ашыруу үчүн кызмат кыла турган, **Rambler.ru** сыяктуу издөө системасынын да, электрондук почта кызматтарын да сунуш кыла турган web-сайттар ошолордун катарына кирет. Мындай web-сайттарда «почта кутусун алуу» топчусу болуп, ал басылса, экранга байланыш терезеси чыгат. Сунуш кылынган бир нече суроого (фамилияң, атың, почта дареги, пароль жана башка суроолорго) жооп берүү керек болот. Өзүң үчүн тандаган жана киргизип жаткан почта дареги ошол web-сайт жайлашкан серверде бар болсо, анда башка дарек киргизүү сунушталат. Анткени бир серверде бирдей эки электрондук почта дарегинин болушуна жол коюлбайт.

Мындай усул менен алынган электрондук почта кутусунун негизги кемчилдиги, андан белгилүү убакыт (адатта, 3 ай, бирок түрдүү серверлерде бул мөөнөт өзгөрүшү да мүмкүн) пайдаланбасан, анда ал Интернет системасынан алып ташталат. Бирок ал бир топ артыкчылыктарга ээ болуп, төмөн жакта алардын негизгилери мисал үчүн келтирилген:

1) мында Интернетке уланган өздүк компютериндин болушу шарт эмес;

2) Электрондук почтандан дүйнөнүн каалагандай жеринде пайдаланышың мүмкүн.

Төмөн жакта **uMail.uz** web-сайты аркылуу электрондук почта ачуунун мүмкүнчүлүгү менен таанышабыз. Программа интерфейсинен «Тизмеден өтүү» топчусу тандалгандан кийин (*) белгиси аркылуу белгиленген аянттарга маалыматтарды киргизүү шарт болгон төмөнкү «Каттоодон өтүү» бөлүмү ачылат:

«Логин» жана «Негизги почта кутусу» аянттарына пайдалануучу өзү каалаган аталышты (латин тамгаларынан башталган жана цифралар катышкан белгилердин удаалаштыгын) киргизиши мүмкүн. Эсинде болсун, айтып өтүлгөндөй, бул эки аянтка киргизилген маалыматтар кайталанбастыгы керек. Маалыматтарды киргизип болгондон кийин жана текшерүүнүн белгилери саналган атайын код киргизилгенден кийин, «Каттоодон өтүү» топчусу тандалат. Бардык талаптар uMail.uz почта сервери талаптарына жооп берсе, анда пайдалануучу өзүнүн почта кутусуна ээ болот. Эгерде пайдалануучунун почта кутусу каттоодон өтпөсө, анда мунун себептери көрсөтүлгөн бет чыга келет жана аянттарды кайрадан толтуруу суралган болот. Себептер төмөнкүдөй болушу мүмкүн: пайдалануучу тандаган логин же почта кутусунун аты ээленген болушу, паролдун жөнөкөйлүгү, текшерүү белгилеринин аянтына ката белгилер киргизилгени жана ушул сыяктуулар.

Пайдалуу маалымат

Inbox.uz сайтында каттоодон өтүүнүн кадамдары.

1. Web-браузердин даректер сабына «inbox.uz» дареги киргизилип, **Enter** клавиши басылат:

2. Ачылган web-беттен төмөнкү гипертекст тандалат:

[Перейти на полную версию сайта](#)

3. Ачылган толук көрүнүштөгү web-беттен төмөнкү гипертекст тандалат:

[РЕГИСТРАЦИЯ ПОЛЬЗОВАТЕЛЯ](#)

4. Ачылган каттоодон өтүү web-бетинде (*) белгиси аркылуу белгиленген аянттарга маалыматтар киргизилүүгө тийиш. «Название почтового ящика:» (почта кутусунун аты, башкача айтканда логин) аянтына пайдалануучу өзү каалаган атты (аз дегенде 5 жана көп дегенде 16 белгилүү латин тамгалары, цифралар, чекит, дефис жана асткы сызык белгиси катышкан белгилер удаалаштыгын) киргизет, мисалы: informatik_2017 (бул логинде 15 белги катышкан).

Название почтового ящика:* ▼

5. Андан кийин «Желаемый пароль:» (ойдогу пароль, башкача айтканда жашырын сөз) аянтына (кирилл тамгаларын катыштырбастан) пайдалануучу өзү каалаган жашырын сөздү киргизип, «Повторите пароль:» аянтында жашырын сөздү кайталайт. Мисалы: күч — билимде.

Желаемый пароль:*

Повторите пароль:*

6. «Имя:» жана «Фамилия:» аянттарына аты жана фамилиясы, «День рождения:» аянтына төрөлгөн күн жазылат, ал эми ай болсо тизмеден тандалат, жыл толук жазылат:

Имя:*

Фамилия:*

День рождения:* ▼ День / Месяц / Год полностью.

7. «Ваш пол:», башкача айтканда жынысы жөнүндөгү тандоо чекиттеринен тиешелүүсү тандалат:

Ваш пол:* ☒ Мужской ☐ Женский

8. Кийинки кадамда пайдалануучунун өлкөсү тандалат жана шаары жазылат:

Ваша страна:*	Узбекистан ▼
Округ, город:*	Ташкент

9. Пайдалануучу эстен чыгарып койгон паролду эстөө же алмаштыруу үчүн «Секретный вопрос:» (жашырын суроо) жана «Ответ на секретный вопрос:» (жашырын суроого жооп) керек болот, мисалы:

Секретный вопрос:*	күч эмнеде
Ответ на секретный вопрос:*	билимде

10. Акыркы толтурулушу керек болгон аянт — бул сүрөттө автоматикалык каттоодон өтүүнү чектөө үчүн сүрөттө көрсөтүлгөн белгилерди киргизүү аянты болуп саналат:

Защита от автоматических регистраций:	
Введите число, которое вы видите на картинке:*	9561150

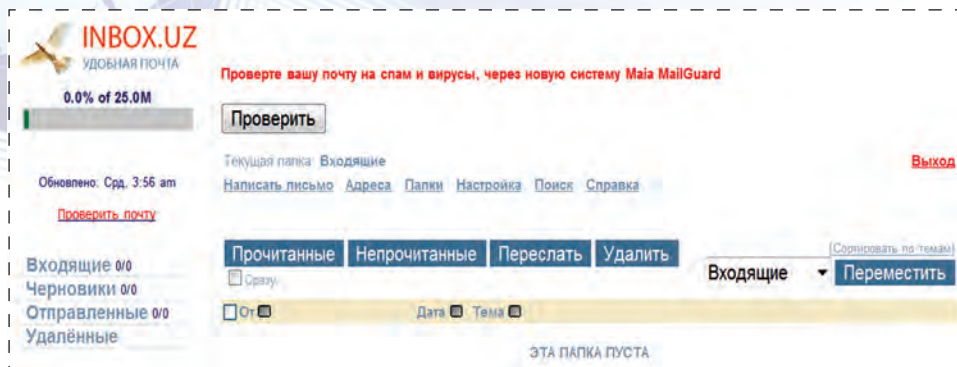
11. Аягында, электрондук почта кутусун каттоодон өткөрүү үчүн төмөнкү топчу тандалат:

Зарегистрировать почтовый ящик

12. Эгерде кандайдыр кадамда каталык болбогон болсо же электрондук почта кутусунун аты ээленбеген болсо, web-браузер терезесинде электрондук почта ачылгандыгы жөнүндөгү төмөнкү кабар чыгат:

	<inbox.uz>
Поздравляем, Вы успешно зарегистрировались. Для обработки данных необходимо 5 мин.	
☐ Остановить выполнение сценариев для данной страницы	OK

13. «Ok» топчусу басылса, жаңы электрондук почта кутусу ачылат:

1. Электрондук почтанын жөнөкөй почтадан артыкчылыгы эмнеде?
2. Үйүндөгү почта кутусу менен электрондук почта кутусунун айырмасын түшүндүр.
3. Электрондук почтанын жөнөкөй почта аткара албаган кандай мүмкүнчүлүктөрүн билесин?
4. Электрондук почта кутусуна ээ болуунун кандай мүмкүнчүлүктөрүн билесин?
5. Электрондук почта кызматын сунуштаган сайттар жөнүндө сүйлөп бер.

1. Чекиттер ордуна оң мамычадагы керектүү сөздөрдү жайлаштырып көчүр:

... программа интерфейсинин көрүнүшүн өзгөртүү, шрифттин өлчөмүн өзгөртүү жана кабарларды иргөө усулун тандоо сыяктуу амалдарды аткарууга арналган.	Файл менюсу
... жардамында электрондук почта аркылуу кабар жиберүү, кабарларды кабыл алуу, программа параметрлерин өзгөртүү сыяктуу амалдар аткарылат.	Көрүнүш менюсу
... жардамында негизинен жаңы кабар алуу, мурда алынган кабарды ачуу, кабарды басуу, программадан чыгуу амалдары аткарылат.	Сервис менюсу

2. Төмөнкү тапшырмаларды аткар:
 - а) uMail.uz курамында өзүң үчүн электрондук почта ач;
 - б) Inbox.uz курамында өзүң үчүн электрондук почта ач;
 - в) uMail.uz курамындагы почтадан Inbox.uz курамындагы почтага кабар жөнөт;
 - г) Почтадагы маалыматты окуп, башка почтага кайтарып жөнөт;
 - д) Досторундун почтасына «Мектебим», «Мекеним» сыяктуу аталыштагы кабарды жөнөт;